

นิพนธ์ต้นฉบับ

การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ
ของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่

**Responses toward Regulations and Recreational User Management
Measures of Visitors to Doi Suthep-Pui National Park,
Chiang Mai Province**

หทัยรัตน์ จันโทวาท

Hathairat Jantowat

นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว

Noppawan Tanakanjana Phongkhieo

สันต์ เกตุปราณีต

San Kaitpraneet

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Faculty of Forestry, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand

E-mail: j_hathairat@hotmail.com

รับต้นฉบับ 29 พฤศจิกายน 2553

รับลงพิมพ์ 26 มกราคม 2554

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the perception and responses toward regulations and recreational user management measures of visitors to Doi Suthep-Pui National Park and to determine factors influencing those responses. A visitor survey by questionnaire was conducted and 420 visitors participated in the survey. Observation methods were also employed in order to obtain detailed information on visitors' behavior. The survey data were analyzed using descriptive statistics, factor analysis, correlation analysis, and multiple regression analysis. The study results revealed that the average score of visitor perception toward the regulations and recreational user management measures was moderate and most visitors responded positively to the regulations and management measures. Correlation analysis found 6 independent variables from 17 variables significantly correlated to visitors' responses toward regulations and recreational management measures. These were: knowledge toward the regulations and management measures ($r = 0.312$, p -value = 0.01); knowledge toward environmental impacts from recreational uses of natural areas ($r = 0.221$, p -value = 0.01); users' residence ($r = -0.219$, p -value = 0.01); motivation for physical development, challenges, and adventure ($r = -0.109$; p -value = 0.05); time period engaging in recreational activities ($r = 0.138$, p -value = 0.01); and park regulation enforcement ($r = 0.213$, p -value = 0.01). However, multiple regression analysis found only five independent variables significantly influenced the responses of visitors toward regulations and recreational management measures, and accounted for 21.70% of the variance in the responses ($F = 6.536$, p -value = 0.000, $r^2 = 0.217$). The variable with the most influence was park regulation enforcement ($\beta = 0.255$, p -value = 0.000).

Keywords: responses, regulations and recreational user management measures, Doi Suthep-Pui National Park

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย ของผู้มาเยือน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองต่อกฎระเบียบ และมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย โดยเก็บข้อมูลจากผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย จำนวน 420 คน ด้วยแบบสอบถาม และแบบสังเกตพฤติกรรมของผู้มาเยือน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ปัจจัย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีค่าเฉลี่ยรวมการรับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย อยู่ในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการค่อนข้างต่ำ โดยผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 17 ตัวกับการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการพบว่ามีตัวแปรอิสระจำนวน 6 ตัวแปรคือ ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา แรงจูงใจด้านการได้พัฒนาทักษะทางกายภาพ การผจญภัย และความท้าทาย ระยะเวลาในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ และการบังคับใช้กฎระเบียบ มีความสัมพันธ์กับการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.312$, $p\text{-value} = 0.01$; $r = 0.221$, $p\text{-value} = 0.01$; $r = -0.219$, $p\text{-value} = 0.01$; $r = -0.109$, $p\text{-value} = 0.05$; $r = 0.138$, $p\text{-value} = 0.01$ และ $r = 0.213$, $p\text{-value} = 0.01$ ตามลำดับ) เมื่อทดสอบความมีอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้ง 17 ตัวกับตัวแปรตามคือ การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ พบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เกิดการแปรผันในตัวแปรตามร้อยละ 21.70 ($F = 6.536$; $p\text{-value} = 0.000$; multiple $r = 0.465$; $r^2 = 0.217$) โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ การบังคับใช้กฎระเบียบ ($\beta = 0.255$; $p\text{-value} = 0.000$)

คำสำคัญ: การตอบสนอง กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

คำนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยจากข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนอุทยานแห่งชาติต่างๆ พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนอุทยานแห่งชาติย้อนหลัง 5 ปี มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 10 ล้านคนต่อปี (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2551) ปริมาณการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างสูงนี้ส่งผลให้พื้นที่ธรรมชาติได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่สาเหตุของปัญหาผลกระทบในแหล่งนันทนาการส่วนหนึ่งเกิดจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของนักท่องเที่ยว (Hammit

and Cole, 1998) และการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว ก็มีที่มาจากหลายเหตุปัจจัย ดังนั้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการตอบสนองของนักท่องเที่ยวต่อกฎระเบียบจึงมีความสำคัญต่อการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งนันทนาการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ ที่มีเป้าหมายสูงสุดในการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศทางธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในประเทศไทยยังถือว่ามียุ่่น้อยเมื่อเทียบกับระดับการใช้ประโยชน์พื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อนันทนาการและการท่องเที่ยวในปัจจุบัน การศึกษาวิจัยเชิงลึกในเรื่องนี้เพิ่มขึ้นจึงเป็น

สิ่งจำเป็น โดยพื้นที่ๆ เหมาะสมในการศึกษาวิจัยควรเป็นพื้นที่ๆ มีปริมาณการใช้ประโยชน์เข้มข้น (นภวรรณ, 2548; 2550) ซึ่งอุทยานแห่งชาติคอกะลุยกะปิ จังหวัด เชียงใหม่ก็เป็นหนึ่งในพื้นที่ๆ เข้าลักษณะดังกล่าว

โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในอุทยานแห่งชาติคอกะลุยกะปิ ของผู้มาเยือน 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติคอกะลุยกะปิ และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติคอกะลุยกะปิ โดยกำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้ คือ การรับรู้ต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ อิทธิพลของป้ายสื่อความหมาย ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ และมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์นันทนาการ ภูมิสำเนา รูปแบบการประกอบกิจกรรม แรงจูงใจ ระยะเวลาในการประกอบกิจกรรม การบังคับใช้กฎระเบียบของเจ้าหน้าที่ ค่านิยมด้านการปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอื่น มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติของผู้มาเยือน

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาในครั้งนี้ใช้อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) แบบสอบถามผู้มาเยือน 2) แบบบันทึกพฤติกรรมของผู้มาเยือน ที่สร้างจากแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์การวิจัย 3) โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปได้ ดังนี้

การศึกษาข้อมูลทฤษฎี

ทำการตรวจสอบเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กับการรับรู้และการตอบสนองของผู้มาเยือนต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในอุทยานแห่งชาติ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และกฎระเบียบและมาตรการจัดการที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือในการศึกษาวิจัย

การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

ศึกษาข้อมูลผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติคอกะลุยกะปิ ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่เดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาโดยหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) สำหรับงานวิจัยครั้งนี้คือ ปัจเจกบุคคล (individual) โดยใช้สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนอุทยานแห่งชาติคอกะลุยกะปิ ย้อนหลัง 10 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2542 - 2551 รวมทั้งสิ้น 26,371,040 เฉลี่ยรายปี 2,637,104 คน เป็นฐานในการกำหนดขนาดตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (sample random sampling) และคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยทำการแบ่งช่วงระยะเวลาในการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวตั้งแต่ 1 ต.ค. พ.ศ. 2552 ถึง 31 ต.ค. พ.ศ. 2552 ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ตั้งแต่ 1 พ.ย. พ.ศ. 2552 ถึง 30 ม.ค. พ.ศ. 2553 ด้วยแบบสอบถามและแบบสังเกตพฤติกรรมของผู้มาเยือน ทั้งนี้แบบสอบถามที่ใช้ผ่านการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีการของ Cronbach (พวงรัตน์, 2540) ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของคำถามวัดการรับรู้เท่ากับ 0.845 และความเชื่อมั่น Kuder - Richardson (K.R. 21) ของคำถามวัดความรู้ของผู้มาเยือนต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ และความรู้เกี่ยวกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมเท่ากับ 0.657 และ 0.535 ตามลำดับ

วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรที่ศึกษาทุกตัว และใช้การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation analysis) ประกอบการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression analysis) ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติในการทดสอบไว้ที่ระดับ 0.05

ผลและวิจารณ์

ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรและแรงจูงใจของผู้มาเยือน

จากการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากร พบว่า ผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติคอกะยุง - ปุย ส่วนใหญ่เป็นผู้มาเยือนชาวไทย คิดเป็นร้อยละ 92.60 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 26.12 ปี (SD = 7.999) โดยจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 58.40 ส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดเชียงใหม่และภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 46.80 และ 30.30 ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อประกอบกิจกรรมชมวิว/ชมทิวทัศน์ที่สวยงาม สำหรับผู้มาเยือนชาวต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 7.40 ของจำนวนผู้มาเยือนทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี และ 31 - 40 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 37.16 ปี (SD = 12.320) โดยจบการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 29.00 ส่วนใหญ่เดินทางมาจากทวีปยุโรป คิดเป็นร้อยละ 51.60 เพื่อประกอบกิจกรรมถ่ายภาพ สำหรับผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติคอกะยุง - ปุย ซึ่งก็คือประสบการณ์นันทนาการที่ผู้มาเยือนปรารถนา พบว่า จากตัวแปรแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนจำนวน 29 ตัวแปร สามารถจัดกลุ่มตัวแปรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) ในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือน โดยสามารถจำแนกแรงจูงใจได้ 6 กลุ่ม อธิบายค่าความแปรปรวนได้ร้อยละ 60.77 (cumulative percentage

of variance = 60.77) กลุ่มที่ 1 แรงจูงใจด้านการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองสามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้มากที่สุด คือ ร้อยละ 15.15 (percentage of variance = 15.15) รองลงมาคือ กลุ่มที่ 2 แรงจูงใจด้านความเป็นอิสระ การได้หลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ และได้สัมผัสบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้ร้อยละ 13.78 (percentage of variance = 13.78) กลุ่มที่ 3 แรงจูงใจด้านการได้พัฒนาทักษะทางกายภาพ การผจญภัยและความท้าทาย สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้ร้อยละ 9.76 (percentage of variance = 9.76) กลุ่มที่ 4 แรงจูงใจด้านการได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ และได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้ร้อยละ 9.48 (percentage of variance = 9.48) กลุ่มที่ 5 แรงจูงใจด้านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้ร้อยละ 7.04 (percentage of variance = 7.04) และกลุ่มที่ 6 แรงจูงใจด้านการได้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติและได้ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้น้อยที่สุด ร้อยละ 5.54 (percentage of variance = 5.54)

การรับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือน

ผลการศึกษารับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนชาวไทย ซึ่งมีประเด็นคำถามจำนวน 10 ข้อ พบว่า ผู้มาเยือนชาวไทยส่วนใหญ่รับรู้ในระดับจริงว่า นอกจากเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือนในการประกอบกิจกรรมนันทนาการแล้ว กฎระเบียบ และมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ในอุทยานแห่งชาติ ยังครอบคลุมถึงการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติจากปัจจัยคุกคามอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 63.20 รองลงมาคือ รับรู้ว่าผู้มาเยือนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมขึ้นเมื่อมีเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคอยควบคุมและบังคับใช้กฎระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 51.40 และรับรู้ว่ากฎระเบียบ และมาตรการจัดการผู้ใช้

ประโยชน์ในอุทยานแห่งชาติ สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมพฤติกรรมของผู้มาเยือนโดยเฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 49.60 ตามลำดับ สำหรับการรับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนชาวต่างชาติ พบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่รับรู้ในระดับที่ไม่แน่ใจว่า อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กฎระเบียบ และข้อควรปฏิบัติในการมาเยือนอุทยานแห่งชาติผ่านสื่อประเภทต่างๆ ให้ผู้มาเยือนได้ทราบอย่างทั่วถึง คิดเป็นร้อยละ 71 รองลงมาคือ รับรู้ว่ากฎระเบียบ และมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ในอุทยานแห่งชาติ มีเนื้อหาครอบคลุมการประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ทุกประเภท คิดเป็นร้อยละ 64.50 และรับรู้ว่าบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบในอุทยานแห่งชาติมีความรุนแรง คิดเป็นร้อยละ 58.10 ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อนำค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมการรับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนชาวไทยและชาวต่างชาติ มาจัดกลุ่มการรับรู้ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ได้คะแนนระหว่าง 1.00 - 2.33 เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ในระดับน้อย กลุ่มที่ได้คะแนนระหว่าง 2.34 - 3.67 เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ในระดับปานกลาง และกลุ่มที่ได้คะแนนระหว่าง 3.68 - 5.01 เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ในระดับมาก โดยพบว่า ผู้มาเยือนชาวไทยและชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยรวมการรับรู้กฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เท่ากับ 3.646 (SD = 0.417) และ 3.529 (SD = 0.324) จัดอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.40 และ 67.70 ตามลำดับ

พฤติกรรมการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือน

ผลการศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้าน

นันทนาการของผู้มาเยือนชาวไทย จำนวน 20 ข้อ พบว่า พฤติกรรมเชิงบวกที่ผู้มาเยือนชาวไทยปฏิบัติมากที่สุด คือ หยุดรถเมื่อพบเห็นสัตว์ป่ากำลังข้ามถนน คิดเป็นร้อยละ 54.50 สำหรับพฤติกรรมเชิงลบที่ผู้มาเยือนชาวไทยปฏิบัติมากที่สุด คือ ร้องเพลง/เล่นดนตรี เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 24.20 สำหรับผู้มาเยือนชาวต่างชาติ พบว่า พฤติกรรมเชิงบวกที่ผู้มาเยือนชาวต่างชาติปฏิบัติมากที่สุด คือ แวะศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อสอบถามข้อมูลและ/หรือศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 80.60 สำหรับพฤติกรรมเชิงลบที่ผู้มาเยือนชาวต่างชาติปฏิบัติมากที่สุด คือ ซ้ำของป่า อาทิเช่น เห็ด ผักหวาน กล้ายไม้ เนื้อสัตว์ต่างๆ ที่ชาวบ้านนำมาขาย คิดเป็นร้อยละ 25.80 ทั้งนี้เมื่อนำผลคะแนนทั้งหมดของพฤติกรรมตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนชาวไทยและชาวต่างชาติมาหาค่ามัธยฐาน (median) ซึ่งได้เท่ากับ 18 คะแนน จึงสามารถแบ่งกลุ่มพฤติกรรมการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้านนันทนาการได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีพฤติกรรมก่อนไปทางลบได้คะแนนตั้งแต่ 0 - 17 คะแนน และกลุ่มที่มีพฤติกรรมก่อนไปทางบวกได้คะแนนตั้งแต่ 18 - 20 คะแนน ซึ่งจากการพิจารณาพบว่า ผู้มาเยือนชาวไทยและชาวต่างชาติมีพฤติกรรมการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้านนันทนาการก่อนไปทางบวก คิดเป็นร้อยละ 53.70 และ 61.30

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือน

ทำการทดสอบสมมติฐานเฉพาะกลุ่มตัวอย่างของผู้มาเยือนชาวไทยจำนวน 420 คน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างของผู้มาเยือนชาวต่างชาติมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้ ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

17 ตัว กับ การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ พบว่า มีตัวแปรอิสระจำนวน 6 ตัวแปร คือ ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิภานา แรงจูงใจด้านการได้พัฒนาทักษะทางกายภาพ การผจญภัย และความท้าทาย ระยะเวลาในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ และการบังคับใช้กฎระเบียบ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.312$, $p\text{-value} = 0.01$; $r = 0.221$, $p\text{-value} = 0.01$; $r = -0.219$, $p\text{-value} = 0.01$; $r = 0.109$, $p\text{-value} = 0.05$; $r = 0.138$, $p\text{-value} = 0.01$ และ $r = 0.213$, $p\text{-value} = 0.01$ ตามลำดับ) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์กับการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) 0.312 และมีค่าเป็นบวก (+) หรือมีทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ผู้มาเยือนที่มีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์มากก็จะมีการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการมากตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ เมื่อทำการทดสอบ

ความมีอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้ง 17 ตัว กับตัวแปรตามคือ การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เกิดความผันแปรในตัวแปรตามร้อยละ 21.70 ($F = 6.536$; $p\text{-value} = 0.000$; $\text{Multiple } R = 0.465$; $r^2 = 0.217$) แต่เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของตัวแปรอิสระพบว่ามีเพียง 5 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ($\text{Beta} = 0.251$; $t = 4.980$; $p\text{-value} = 0.000$) ภูมิภานา ($\text{Beta} = -0.109$; $t = -2.230$; $p\text{-value} = 0.026$) ระยะเวลาในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ ($\text{Beta} = 0.123$; $t = 2.734$; $p\text{-value} = 0.007$) การบังคับใช้กฎระเบียบ ($\text{Beta} = 0.255$; $t = 4.455$; $p\text{-value} = 0.000$) และค่านิยมด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ($\text{Beta} = -0.145$; $t = -2.576$; $p\text{-value} = 0.010$) โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ การบังคับใช้กฎระเบียบ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.255 รายละเอียดดังแสดงใน Table 1

Table 1 Results from multiple regression analysis testing the influence of independent variables on visitors' responses ($n = 420$) toward regulations and recreational user management measures.

Independent variables	\bar{X}	SD	Beta	t	p-value
1. Knowledge toward regulations and user management measures	10.542	2.420	0.251	4.980	0.000
2. Users' residence	0.433	0.496	-0.109	-2.230	0.026
3. Time period engaging in recreational activities	0.223	1.007	0.123	2.734	0.007
4. Regulation enforcement	3.538	0.989	0.255	4.455	0.000
5. Conformity value	10.064	2.298	-0.145	-2.576	0.010

Remark: $F = 6.536$; $p\text{-value} = 0.000$; multiple $r = 0.465$; $r^2 = 0.217$

ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในเชิงบวก กล่าวคือ ถ้าผู้มาเยือนมีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์มาก จะมีการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการมาก เนื่องจากความรู้ คือ สิ่งที่ตั้งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากการประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติคือวิชาในแต่ละสาขา (โสภา, 2521)

2) แรงจูงใจด้านการได้พัฒนาทักษะทางกายภาพ การผจญภัย และความท้าทาย มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในเชิงลบ กล่าวคือ ถ้าผู้มาเยือนมีแรงจูงใจด้านการได้พัฒนาทักษะทางกายภาพ การผจญภัย และความท้าทายมาก จะมีการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการน้อย เนื่องจากแรงจูงใจเป็นพลังที่จะกระตุ้น (arouse) ให้บุคคลแสดงพฤติกรรม (นภวรรณ, 2550) โดยเฉพาะพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบของการผจญภัย และความท้าทาย ซึ่งอาจมีความเสี่ยงสูงต่อการละเมิดกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ

3) ระยะเวลาในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในเชิงบวก กล่าวคือ ถ้าผู้มาเยือนมีระยะเวลาในการประกอบกิจกรรมนันทนาการมาก จะตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการมาก ทั้งนี้เนื่องจากการที่ผู้มาเยือนมีระยะ

เวลาประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่เป็นเวลานาน ยิ่งส่งผลให้มีพฤติกรรมตอบสนองที่เข้มข้นขึ้น

4) การบังคับใช้กฎระเบียบ มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในเชิงบวก กล่าวคือ ถ้ามีการบังคับใช้กฎระเบียบมากจะทำให้การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คมเชษฐา (2545) ซึ่งทำการศึกษาลักษณะพฤติกรรมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเอราวัณ โดยพบว่า เข้มงวดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอุทยานแห่งชาติของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากการที่ผู้มาเยือนแสดงพฤติกรรมตอบสนองในทางบวก เมื่อมีเจ้าหน้าที่นั้นสอดคล้องกับทฤษฎีการคล้ายตามที่กล่าวไว้ว่า “บุคคลส่วนใหญ่ยอมที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบ และกฎเกณฑ์ของสังคม ทั้งที่จริงแล้วนั้นไม่เห็นด้วยหรือเกิดความรู้สึกขัดแย้ง ทั้งนี้เพียงเพราะเล็งการถูกลงโทษ” (นภวรรณ, 2550)

5) ค่านิยมด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ มีอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในเชิงลบ กล่าวคือ ถ้าผู้มาเยือนมีค่านิยมด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบมาก จะทำให้การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการน้อย ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยม คือ ความเชื่อว่าจะอะไรดี ไม่ดี อะไรควร ไม่ควร และยังเป็นสิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า แล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อ หรือความรู้สึกนึกคิดของตนเอง (จารอง และคณะ, 2529) ซึ่งอาจไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมหรือการปฏิบัติเสมอไป

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tanakanjana (1996) ซึ่งศึกษาพฤติกรรมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอุทยานแห่งชาติของราษฎรในชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตและรอบเขตอุทยานแห่งชาติ โดยพบว่า ค่านิยมเกี่ยวกับความมั่งคั่ง ค่านิยม

ด้านการรักษาสีงแวดล้อม นั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้ เนื่องจากคำนิยามของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมการเล่นแบบผู้มาเยือนกลุ่มอื่นๆ โดยไม่คำนึงว่าการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมนั้นจะขัดต่อกฎระเบียบ และมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์

ทั้งนี้การรับรู้ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ เนื่องจากตามทฤษฎีการรับรู้ (เดมส์คัล, 2546) กล่าวว่า เมื่อสิ่งเร้าทั้งหลายได้รับการกระตุ้นผ่านอวัยวะรับสัมผัสไปยังสมอง สมองจะสั่งการให้เกิดการรับรู้ นั้นแต่จะเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวยังไม่ผ่านการนึกคิด ไตร่ตรอง ซึ่งต่างจากความรู้ที่มีกระบวนการจัดการ อย่างเป็นลำดับขั้นตอนโดยกระบวนการที่สำคัญคือ ประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เมื่อสิ่งเร้าได้รับการกระตุ้นสั่งการ ไปยังสมองให้เกิด การนึกคิดไตร่ตรอง ประมวลผลและกลั่นกรอง ก่อน จะทำการแปลผลและแสดงผลออกมา (วิชัย, 2537) ด้วย เหตุนี้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการ ผู้ใช้ประโยชน์จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การตอบสนอง ต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ดังนั้น ทางอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุยควรมีสอดแทรก ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ ประโยชน์ ในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถทำให้ผู้มาเยือน ได้มีการนึกคิด ไตร่ตรอง ก่อนที่จะแสดงพฤติกรรม ในทางที่ไม่เหมาะสมออกมา

สรุป

ผลการศึกษาจากผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ - ปุย จำนวน 420 คน พบว่า ผู้มาเยือน เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 92.60 และ 7.40 ตามลำดับ ซึ่งผู้มาเยือนชาวไทยส่วนใหญ่เลือกประกอบกิจกรรมชมวิว/ชมทิวทัศน์ที่ สวยงาม และผู้มาเยือนชาวต่างชาติส่วนใหญ่เลือก ประกอบกิจกรรมถ่ายภาพ สำหรับการศึกษารังจูงใจ

ในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือน อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย ซึ่งก็คือประสบการณ์ นันทนาการที่ผู้มาเยือนปรารถนา พบว่าสามารถ จำแนกออกได้เป็น 6 กลุ่ม โดยแรงจูงใจด้านการ พัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความภาคภูมิใจใน ตนเอง สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้มาก ที่สุด นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้มาเยือนชาวไทยและ ชาวต่างชาติมีการรับรู้กฎระเบียบและมาตรการ จัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในระดับ ปานกลาง และมีพฤติกรรมตอบสนองต่อกฎ ระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ด้าน นันทนาการค่อนข้างไปทางบวก และจากผลการทดสอบ สมมติฐานพบว่า ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและ มาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ ภูมิสำเนา ระยะเวลา ในการประกอบกิจกรรมนันทนาการ การบังคับใช้ กฎระเบียบ และคำนิยามด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ การบังคับใช้ กฎระเบียบ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.255

คำนิยาม

การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่จัดสรร ทุนอุดหนุนและส่งเสริมการวิจัยภายใต้ชุดโครงการ “เชื่อมโยงเครือข่ายภาคีประเด็นการท่องเที่ยวระดับ ปริญญาโท”

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2551. ข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว 10 ปีย้อนหลัง. แหล่งที่มา: http://www.dnp.go.th/NPRD/develop/data/stat51/ftthai_51.pdf, 10 ธันวาคม 2551

- คมเชษฐา จรุงพันธ์. 2545. พฤติกรรมการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จำรอง เงินดี, บังอร ชินกุลกิจนิวัฒน์, บัวทอง สว่าง-โสภาคกุล, พวงเพชร วัชรอยู่, วิภา ภัคดี, ศิริณา จามรมาน, สุภาณี สนธิรัตน์, เสาวภา วัชรกิตติ และอารี เพชรสุต. 2529. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เดิมศักดิ์ คทวนิช. 2546. **จิตวิทยาทั่วไป**. สำนักพิมพ์ซีเอ็ดเคชั่น, กรุงเทพฯ.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์. 2548. เอกสารประกอบการสอน **วิชามนุษยมิติในการจัดการอุทยาน และพื้นที่นันทนาการ**. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์. 2549. เอกสารประกอบการสอน **วิชามนุษยมิติในการจัดการอุทยาน และพื้นที่นันทนาการ**. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. 2550. เอกสารประกอบการสอน **วิชามนุษยมิติในการจัดการอุทยาน และพื้นที่นันทนาการ**. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. 2537. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. สุวีริยาสาส์นจัดพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- โสภา ชูพิกุลชัย. 2521. **จิตวิทยาทั่วไป**. ไทยวัฒนาพานิช, กรุงเทพฯ.
- Hammitt W.E. and D.N. Cole. 1998. **Wildland Recreation: ecology and management**. 2nd ed. **John Wiley & Sons, Inc.**, United States of America. Island Press, Washington, DC.
- Tanakanjana N. 1996. **Analysis of Nonconforming Behaviors of Local People in The National Park System of Thailand**. Colorado State University Fort Collins, Colorado.
- Yamane T. 1973. **Statistic: An Introductory Analysis**. 3 rd ed. New York, Harper and Row.